

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

زمان چاپ: ۱۴۰۰/۰۳/۱۵

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

واکاوی مسائل تعلیم و تربیت در آموزش و پرورش

نفیسه شیرازی^۱، سید سعید موسوی شریف^۲، مجتبی بشارت^۳ صفوره زارع^۴، راضیه حسن زاده هستانی^۵

۱- کارشناسی ارشد نهج البلاغه، دانشگاه آزاد واحد آزادشهر

۲- دبیر آموزش و پرورش

۳- دبیر آموزش و پرورش

۴- کارشناسی مترجمی زبان انگلیسی، دانشگاه آزاد واحد تبریز

۵- کارشناسی علوم تربیتی، پیام نور ارزویه

N.shirazi@gmail.com

چکیده

تعلیم و تربیت، دو عنصر اساسی در فرآیند آموزش و پرورش است که هر دو به تحقق، اهداف آموزشی و تربیتی کمک می‌کنند. این دو عنصر از عناصر اصلی نظام آموزش و پرورش، شامل زیرساخت‌های فیزیکی و فنی، منابع مالی، معلمان و پرسنل آموزشی، دانش‌آموزان، محتوای آموزشی، روش‌های آموزشی، ارزیابی و بازخورد، و تحقیقات و توسعه است. روش تحقیق حاضر از نوع توصیفی است؛ و از نظر هدف کاربردی می‌باشد و با استفاده از کتب و مقالات معتبر علمی گرد آورده شده است. با توجه به تحقیقات به عمل آمده، دریافته‌یم برای اجرای موثر نظام آموزش و پرورش، هماهنگی و همکاری بین تمامی عناصر این نظام ضروری است. این امر نیازمند تعیین اهداف و استراتژی‌های واضح، تدوین سیاست‌ها و برنامه‌های موثر، ارتقاء کیفیت آموزش و پرورش، و استفاده از فناوری‌های نوین در ارائه خدمات آموزشی و تربیتی است.

کلمات کلیدی: واکاوی، تعلیم و تربیت، آموزش و پرورش

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۱- مقدمه

تعلیم و تربیت، یکی از مهم ترین و ظریف ترین ، موضوعاتی است که به طور مستقیم بر تمامی اقشار جامعه تأثیر می گذارد، به طوری که توسعه جامعه در گرو توسعه نظام آموزشی افراد تحصیل کرده و پیشرفته آن جامعه است. بنابراین اولین قدم در رشد و بهبود جامعه، تلاش برای رهایی از مشکلات موجود و تقویت قدرت نظام آموزش و پرورش است (دهقان، ۱۳۸۸). از آنجایی که تعلیم و تربیت ، شرط اساسی انسان است، به همین دلیل، نهاد آموزش و پرورش به عنوان نهاد اصلی جامعه تلقی می شود؛ انجام مطالعات خاص در این زمینه ها بسیار حائز اهمیت است (اعرافی، ۱۳۹۱). تعلیم و تربیت، به عنوان تلاش مستمر، حساب شده و پایدار برای انتقال و گسترش دانش، ایده ها، مهارت ها، گرایش ها یا عادات تعریف می شود. یادگیری در بسیاری از موقعیت ها و با تلاش بسیاری از افراد اتفاق می افتد. مدارس و دانشگاه ها منبع بی نظیری برای آموزش هستند (سیلور و همکاران، ۱۳۷۸). اعتباربخشی در حوزه آموزش و پرورش یکی از زیرساخت های مهم برای توسعه همه جانبه کشور است و ابزاری واقعی برای ارتقای کیفیت انسان های شایسته کشور در زمینه های مختلف است. انقلاب اسلامی ایران به عنوان احیای تمدن بزرگ اسلامی، حضور، نشاط و رهبری در میان ملت ها است و آمادگی برای برقراری عدالت و معنویت در جهان، در گرو تربیت انسان ها به تقوا، آزادگی و اخلاق است. ، تعلیم و تربیت که تحقق حیات طیبه در جامعه عدالت بین الملل و تمدن ایرانی اسلامی از نظر سرمایه انسانی بالاست که جامعه بشری آن را آماده تحقق حکومت کامل جهانی دیده است. انسان ها و در سایه آن حکومت، توانایی ها و استعداد های انسانی رشد می کند و به کمال می رسد (سند تحول آموزش و پرورش، ۱۳۹۰).

برای دستیابی به این هدف، باید نقشه راهی طراحی شود که در آن عناصر آموزش و پرورش به وضوح مشخص شود، چرا که دو مرکز علمی در ایران وجود دارد که این مسئولیت مهم را بر عهده دارند. هنگام ترسیم نقشه مذکور باید هر دو مرکز را در نظر گرفت. اگرچه این دو مرکز آموزشی در سطح جامعه در اولویت هستند، اما آموزش و پرورش همچنان با مشکلات جدی مواجه است، زیرا نتیجه این آموزش پاسخگوی تغییرات محیطی و نیازهای جامعه نیست. منطقه و دانشگاه به عنوان مؤثرترین نهاد در عرصه آموزش، روش ها و محتوای خاصی را برای نزدیک یا دور کردن جامعه از اهداف تعیین شده اتخاذ می کند.

مبانی نظری و ادبیات پژوهش

معنای اصطلاحی تعلیم و تربیت

اصطلاح "تعلیم و تربیت" به معنای همزیستی و تعامل دو عنصر اساسی در فرایند آموزش و پرورش اشاره دارد. این دو عنصر به صورت جداگانه مورد بررسی قرار می گیرند اما به طور همزمان و ترکیبی در فرایند آموزش و پرورش اهمیت دارند.

۱) تعلیم: این عنصر به فرایند انتقال دانش، مهارت و اطلاعات به فرد اشاره دارد. در واقع، تعلیم به معنای آموزش و یادگیری مفاهیم و مهارت های مورد نیاز برای توسعه شخصیت و دانش فرد است.

۲) تربیت: این عنصر به فرایند تربیت و پرورش فرد اشاره دارد. تربیت به معنای شکل دهی به ارزش ها، نگرش ها، رفتارها و رفتارهای اخلاقی فرد است و به تربیت اخلاقی، اجتماعی و فرهنگی فرد می پردازد.

به طور کلی، تعلیم و تربیت به همراه یکدیگر، فرایندی جامع و همگانی را تشکیل می‌دهند که به توسعه کامل فرد از لحاظ دانشی، مهارتی، اخلاقی و اجتماعی کمک می‌کند. این دو عنصر به صورت همزمان و تعاملی در فرایند آموزش و پرورش مورد استفاده قرار می‌گیرند تا به تربیت انسان‌های کامل و موفق کمک کنند.

تعریف نهایی تعلیم و تربیت

فرایند همکاری و کمک کردن به متربی برای ایجاد تغییر تدریجی در گسترده زمان در یکی ساحت‌های بدنی ذهنی روحی و رفتاری که به واسطه عامل انسانی دیگر به منظور دستیابی وی به کمال انسانی و شکوفا کردن استعداد‌های او یا بازدارندگی و اصلاح صفات و رفتارهایش صورت می‌گیرد (اعرافی، ۱۳۹۱، ص ۱۴۱).

عناصر تعلیم و تربیت

بدون تردید برنامه‌های درسی در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی در توفیق یا شکست این مؤسسات، نقش کلیدی و بسیار تعیین کننده ای ایفا می‌کنند. به عبارت روشن تر برنامه‌های درسی آینه ی تمام نمای میزان پیشرفت و انعکاسی از پاسخ گو بودن دانشگاه‌ها به نیازهای در حال تغییر جامعه هستند (فتحی و اجارگاه و شفیعی ۱۳۸۶، ص ۳). برنامه به عنوان یک طرح یادگیری اجزا و عناصر گوناگونی دارد. شاید معروفترین برداشت ارائه شده از عناصر برنامه درسی طبقه بندی الگوی فرانسیس کلاین باشد که در قالب نه عنصر اهداف، مواد آموزشی محتوا فعالیت‌های یادگیری راهبردهای یادگیری ارزشیابی، گروه‌بندی، زمان و فضا ارائه شده است، اگر عنصر منطقی «یا «چرایی را به الگوی کلاین افزوده و عناصر برنامه درسی را به ده عنصر افزایش داده است. مساله ای که حائز اهمیت زیادی است اینکه این عناصر باید با یکدیگر هماهنگی و همخوانی داشته باشند فتحی و اجارگاه (۱۳۸۸ ص ۱۳۲) این عناصر در تعامل و تاثیر متقابل با یکدیگر قرار دارند، بنابراین تغییر در هر عنصر عناصر دیگر را تحت تاثیر قرار میدهد و این یک ویژگی مثبت برای اصلاح و بهبود واقعی برنامه درسی و آموزشی میباشد یار محمدیان و همکاران، ۱۳۸۷، ص ۲۹).

بدون شک برنامه درسی در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، نقش عمده و تعیین کننده ای در موفقیت یا شکست این مؤسسات دارد. به بیان روشن، برنامه‌های درسی آینه کامل پیشرفت و بازتابی از پاسخ دانشگاه به نیازهای متغیر جامعه هستند (فتحی و اجارگاه و شفیعی ۱۳۸۶). به عنوان یک طرح یادگیری، هر برنامه دارای عناصر و اجزای مختلفی است. شاید معروف ترین توضیح اجزای برنامه درسی مدل طبقه بندی فرانسیس کلاین باشد که به صورت ۹ جزء اهداف، مطالب آموزشی، محتوا، فعالیت‌های یادگیری، راهبردهای یادگیری، ارزیابی، گروه بندی، زمان و مکان و مولفه های منطقی ارائه شده است. زیرا مدل کلاین اجزای برنامه درسی را به ده جزء اضافه و افزایش داد. نکته مهم این است که این مؤلفه ها باید با یکدیگر هماهنگ باشند. بر یکدیگر تأثیر می گذارند، بنابراین تغییر هر عنصر بر عناصر دیگر تأثیر می گذارد که این کارکردی مثبت برای بهبود فعلی و بهبود برنامه درسی است (یارمحمدیان و همکاران، ۱۳۸۶).

تعریف نظام آموزش و پرورش

نظام آموزش و پرورش یک سیستم جامع است که برای ارائه خدمات آموزشی و تربیتی به جوامع و افراد مختلف طراحی و اجرا می‌شود. این نظام شامل مجموعه قوانین، سیاست‌ها، استانداردها، ساختارها، منابع و فرآیندها است که برای ارتقاء سطح آموزش و پرورش و تحقق اهداف آموزشی و تربیتی تعیین شده است.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

اهداف اصلی نظام آموزش و پرورش عبارتند از:

۱. ارتقاء سطح دانش و مهارت‌های دانش‌آموزان
  ۲. تربیت نیروی انسانی متعهد، مسئول و پویا
  ۳. ترویج ارزش‌های اخلاقی و اجتماعی در جامعه
  ۴. توسعه قدرتهای فکری و ذهنی افراد
  ۵. ایجاد فرصت‌های برابر برای دسترسی به آموزش و پرورش برای همه افراد
- عناصر اصلی نظام آموزش و پرورش شامل زیرساخت‌های فیزیکی و فنی، منابع مالی، معلمان و پرسنل آموزشی، دانش‌آموزان، محتوای آموزشی، روش‌های آموزشی، ارزیابی و بازخورد، و تحقیقات و توسعه است.
- برای اجرای موثر نظام آموزش و پرورش، هماهنگی و همکاری بین تمامی عناصر این نظام ضروری است. این امر نیازمند تعیین اهداف و استراتژی‌های واضح، تدوین سیاست‌ها و برنامه‌های موثر، ارتقاء کیفیت آموزش و پرورش، و استفاده از فناوری‌های نوین در ارائه خدمات آموزشی و تربیتی است.

واکاوی مسائل تعلیم و تربیت در آموزش و پرورش

مسائل تعلیم و تربیت در آموزش و پرورش به عنوان دو عنصر اساسی و متمم یکدیگر، می‌تواند به شکل‌های مختلفی در این حوزه‌ها وجود داشته باشد. در زیر به برخی از مسائل مهمی که در زمینه تعلیم و تربیت در آموزش و پرورش مطرح هستند، اشاره خواهیم کرد:

۱. انتخاب و تدوین محتوای آموزشی: انتخاب و تدوین محتوای آموزشی که باید به صورت تعلیمی و تربیتی موثر باشد، از مسائل مهمی است که در آموزش و پرورش باید مورد توجه قرار گیرد.
  ۲. روش‌های آموزشی و تربیتی: استفاده از روش‌های آموزشی و تربیتی مناسب، که بتوانند به بهترین شکل ممکن به انتقال دانش و تربیت اخلاقی و اجتماعی فرد کمک کنند، یکی از مسائل مهم در این حوزه است.
  ۳. نقش معلم و مربی: نقش معلم و مربی در فرایند تعلیم و تربیت بسیار اساسی است و باید به نحو احسن از توانایی‌ها و مهارت‌های آن‌ها استفاده شود.
  ۴. ارزیابی و اندازه‌گیری عملکرد: ارزیابی و اندازه‌گیری عملکرد دانش‌آموزان و ارزیابی اثربخشی فرایند آموزش و تربیت نیز از مسائل مهمی است که در آموزش و پرورش باید مدنظر قرار گیرد.
  ۵. مشکلات اجتماعی و فرهنگی: مسائلی مانند تفاوت‌های فرهنگی، مشکلات اجتماعی و اقتصادی و نیازهای خاص دانش‌آموزان نیز باید در فرایند آموزش و پرورش مدنظر قرار گیرد.
- با توجه به اهمیت تعلیم و تربیت در فرایند آموزش و پرورش، مدیران و ارائه‌دهندگان خدمات آموزشی باید به مسائل مختلف مرتبط با این دو عنصر توجه ویژه‌ای داشته باشند تا بتوانند به بهترین شکل ممکن از این فرایند استفاده کنند و به توسعه کامل فرد کمک کنند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

روش تحقیق

روش تحقیق حاضر از نوع توصیفی است؛ و از نظر هدف کاربردی می باشد ، با استفاده از کتب و مقالات معتبر علمی گرد آوردی شده است.

نتیجه گیری

ترسیم حال و آینده برای داشتن یک نظام آموزشی مطلوب از ضروریات یک پژوهش میباشد. شرایطی که کشور جمهوری اسلامی ایران در آن قرار دارد و همچنین آینده ای که در پیشرو دارد ایجاب میکند بار دیگر نگاهی به ساختار آموزشی حوزه و دانشگاه ببینیم تا بتوانیم آینده کشورمان را همانطور که تصور می کنیم به همان شکل محقق سازیم. تعلیم و تربیت دو عنصر اساسی در فرآیند آموزش و پرورش هستند که هر دو نقش مهمی در توسعه و رشد انسانها دارند. پژوهش حاضر با هدف بررسی و واکاوی مسائل تعلیم و تربیت در آموزش و پرورش می باشد ؛ با توجه به اسننتاج مطالب مقاله حاضر دریافتیم که ؛ به طور کلی، تعلیم و تربیت به همراه یکدیگر در آموزش و پرورش به افراد کمک می کنند تا به طور جامع توسعه یابند، و به عنوان اعضای مسئول و موثر در جوامع خود عمل کنند. اجرای موثر این دو عنصر نیازمند هماهنگی و تعامل بین مدرسه، خانواده، و جوامع است.

منابع

- ابن فارس ، احمد (۱۳۹۰)، معجم مقاییس اللغة ، ج ۲، ۱ و ۴ انتشارات مصر.
- اعرافی ، علیرضا (۱۳۹۱) ، فقه، تربیتی، مبانی و پیش فرضها، ج ۱، انتشارات موسسه فرهنگی هنری اشراق و عرفان
- اعرافی ، علیرضا(۱۳۹۱)، در آمدی بر فلسفه تعلیم و تربیتی اسلامی ، ج ۱، انتشارا انتشارات موسسه فرهنگی هنری اشراق و عرفان
- انتشارات پژوهشگاه سا. عابدی، احمد (۱۳۷۴)، نقدی بر نظام آموزشی و امتحانات حوزه ، مجله پیام حوزه تابستان، شماره.
- آیین نامه دوره های کاردانی و کارشناسی (۱۳۷۶) ، مصوب جلسه ۳۳۹ شورای عالی برنامه ریزی آیین نامه آموزشی مدارس علمیه برادران از پایه اول تا دهم(۱۳۹۱) معاونت آموزشی حوزه علمیه قم.
- بذر افکن، لیلیا و همکاران (۱۳۸۸) ده گام در برنامه ریزی درسی ، شیراز ، انتشارات ایرسا دهخدا ، علی اکبر (۱۳۷۲) لغت نامه ، دانشگاه تهران.
- ربیعی ، مهدی و همکاران (۱۳۸۹)، ارزیابی کیفیت درونی برنامه درسی دوره ی آموزش مجازی.
- رهنمایی ، سید احمد (۱۳۸۵)، درآمدی بر فلسفه تعلیم و تربیت، انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی
- سیف ، علی اکبر (۱۳۸۷) روش های اندازه گیری و ارزشیابی آموزشی ، نشر دوران
- صافی ، احمد (۱۳۸۶) آموزش و پرورش ابتدایی راهنمایی تحصیلی و متوسطه ، انتشارات سمت.
- عرسال کیلانی ، ماجد (۱۳۹۱) مترجم رفیعی ، بهروز ، سیری در آرای تربیتی در تمدن اسلامی
- کریمی ، جابر و همکاران(۱۳۸۴)، بررسی و مقایسه نظام آموزشی حوزه و دانشگاه ،فصل نامه علمی و پژوهشی انقلاب پاییز و زمستان شماره ۱۱ و ۱۲ ، دانشگاه اصفهان.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

محتوای آموزش غیر حضوری معلمان اول دبستان در راستای همسوسازی با برنامه درسی ملی ۱۳۹۰، دفتر برنامه ریزی و تألیف کتب درسی

یار محمدیان، محمد حسین، (۱۳۹۰) اصول برنامه ریزی درسی، انتشارات دانش پژوه
یار محمدیان، محمدحسین و همکاران (۱۳۸۷) نقد و بررسی عناصر برنامه درسی رویکردهای پیشرفت گرا و محافظه کار تربیت شهروندی، فصل نامه دانش و پژوهش در علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اصفهان